

הרב יהודה זולדן

תוצרת הקלאית יהודית שיש בה קדושת שביעית

א. מצווה לאכול תוצרת שביעית

נאמר בתורה (ויקרא כה, ו): 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, והרמב"ן (ספר המצוות, מצוות עשה ג) רואה בהוראת פסוק זה מצווה שיש אף למנותה בספר המצוות:

אמרה תורה בפירות שביעית: והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה, ו)... ונכפלה זאת המצוה באמרו יתברך: ואכלו אבינוי עמך (שמות כג, יא). שלא אמר לאבינוי עמך תעזוב אותם, כמו שאמר: לעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא יט, י; כג, כב) בלקט ושכחה. אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום. פשוטו של מקרא הוא הוראת היתר לאכול גידולי שביעית,¹ אך לדברי הרמב"ן, אין זה כך. לא נאמר בתורה שיש לעזוב - להפקיר את הפירות הללו, אלא שיש לאכול אותם, ומכאן שיש מצוות עשה מן התורה לאכול פירות שביעית.² יש המפרשים אחרת את כוונת הרמב"ן, והמכנה המשותף לדבריהם הוא שאין מצווה חיובית לאכול פירות שביעית,³ אך נראה שיש להבין את דברי הרמב"ן כפשוטם, מאחר שהרמב"ן נוקט בדרך

1. כך למשל נימק הרב יצחק דילאון, מגילת אסתר על ספר המצוות לרמב"ן, מצוות עשה ג, את הסיבה שהרמב"ם לא מנה אכילת פירות שביעית בתור מצווה: 'כי מה שלא מנא הרב (= הרמב"ם) הוא לפי מה שדרשו חכמים לאכלה ולא לסחורה, אין פירושו שיהיה מצוה באכילתם, רק לאכלה הותר להם'.
2. כך פירשו את דברי הרמב"ן: הרב יצחק דילאון, מגילת אסתר, שם; הרב יום טוב אלגאזי, הלכות חלה לרמב"ן, סוף סי' ב; הרב שמעון בן צמח, הרשב"ן זהר הרקיע, מצוות עשה סז ועוד. הרב אשר וייס, מנחת אשר, שביעית סי' ו (עמ' לו), העיר שברשימת י"ז מצוות העשה שבספר המצוות לרמב"ן, הרמב"ן פתח כל מצווה בביטוי: 'שנצטוונו', ומצווה ג' היא המצווה היחידה שבה הרמב"ן לא כתב מילה זו. אלא שאם הרמב"ן לא ראה בזה ציווי, מדוע הרמב"ן מנה זאת בספר המצוות.
3. הרב משה קליערס, תורת הארץ, פרק ח ס"ק כה-כט, הסביר שאכן לדברי הרמב"ן, זו מצוות עשה לאכול פירות שביעית, אך זו מצווה קיומית לא חיובית. הרב אברהם ישעיהו קרליץ, חזון אי"ש, שביעית, סי' יד, ס"ק י, טוען שכוונת הרמב"ן לומר שהאיסורים החלים על פירות שביעית יסודם במצווה לאכול את הפירות, אך אין מצווה עצמאית לאכול פירות שביעית. הרב יעקב יחיאל וינברג, שו"ת שרידי אש, ח"ב סי' צ, טען שכוונת הרמב"ן לומר שזה לאו הבא מכלל עשה, אך אין מצוות עשה חיובית לאכול פירות שביעית כמו שיש מצווה לאכול קדשים ותרומה. הרב שמואל הלוי ואזנר, שו"ת שבט הלוי, ח"ד סי' רלב, כתב שאין מצווה ב'קום עשה' לאכול פירות שביעית, אלא שאם יש פירות שיבואו לידי הפסד אם לא יאכלם, אזי יש מצווה לאכלם. ראה בהרחבה: הרב צבי כהן, פירות שביעית, עמ' רכז - רלב.

זו, שלפיה יש מצווה לאכול פירות ולא רק מתן היתר לאכלם, גם בתחום אחר. על אופן ההתנהגות בעת מצור על אויבים במלחמה, נאמר בתורה (דברים כ, יט-כ):
כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו
גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור. רק עץ
אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא
עשה עמך מלחמה עד רדתה.

אין חובה או מצווה לאכול אותם פירות דווקא בעת המצור. בפסוק מנומק שברמה העקרונית אין לכרות עצי מאכל, מאחר שהם נועדו לאכילה. כך למשל מפרש הרשב"ם (שם): 'כי ממנו תאכל - שהרי צריכים לך למאכל לאחר שתתפוש העיר ותהיה שלך'. עצי סרק מותר לכרות (בבא קמא צא ע"ב). אך הרמב"ן (רמב"ן, השגות לספר המצוות, מצוות עשה ו) מפרש אחרת:⁴

שנצטוינו כשנצור על עיר, לאכול מן האילנות שבגבולה כל ימי המצור. ואם נכרות אותם לבטלה דרך השחתה נעבור על עשה מוסף על הלאו המפורש בו והוא אמרו יתעלה: 'כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות' ובפירוש אמרו בספרי (דברים רנ): כי ממנו תאכל מצות עשה, ואתו לא תכרות מצות לא תעשה.
לפי הרמב"ן, כוונת הפסוק להורות שיש מצווה לאכול את הפירות שבגבול עיר האויב במשך המצור.⁵ מי שמשחיתם סתם, מבטל מצוות עשה זו ובנוסף עובר על לאו.⁶ אם כן, נראה שלדברי הרמב"ן, במקום שהתורה מצביעה על עצי מאכל שבארץ ישראל, אין הכוונה רק לידע אותנו שאלו עצים שנועדו לאכילה ושאפשר לאכול מהם, אלא לצוות על אכילת פירותיהם.

4. בפירושו לתורה (שם) הרמב"ן מסביר שכוונת התורה לומר שכריתת עצי סרק קודמת לכריתת עצי מאכל, ואין להשחית עצים סתם דרך השחתה ושלא לצורך המצור, כמנהג המחנות.
5. לרמב"ן יש גם התייחסות מיוחדת בנוגע לאכילת מאכלות אסורים בשעת המלחמה. על הפס' (דברים ו, יא): 'ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת', דרשו חז"ל (חולין יז ע"א): 'קדלי דחזירי אשתרי להו'. הרמב"ם, הל' מלכים פ"ח ה"א, פסק זאת להלכה: 'חלוצי צבא משיכנסו בגבול הגוים וישבו מהם מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בו, אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מאכלים אלו האסורים'. דהיינו, בין במלחמת רשות ובין במלחמת מצווה, אם אין לחיילים מה לאכול, מותר להם לאכול אף מאכלים אסורים. אך הרמב"ן, דברים ו, י, חולק וכותב על דברי הרמב"ם: 'ואין זה נכון. שלא בשביל פקוח נפש או רעבון בלבד הותר בשעת מלחמה, אלא לאחר שכבשו הערים הגדולות והטובות וישבו בהן התיר להם שלל אויביהם. ולא בכל חלוצי צבא, אלא בארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו כמו שמפורש בענין'. לפיו, ההיתר הוא רק בעת מלחמת מצווה, אך הוא לא רק בעת מצוקה. גם אם יש מזון כשר אחר לחיילים, ובכל זאת הם מעוניינים לאכול מאכלות אסורות - מותר להם. אמנם, אין הרמב"ן רואה בזה מצווה, אך בשונה מהרמב"ם, הוא מרחיב את ההיתר לאכול מאכלות אסורות גם אם נמצא אוכל כשר.
6. המנחת חינוך, מצווה תקכט, כותב שכוונת הרמב"ן לומר שזהו לאו הבא מכלל עשה.

ב. ברכות הנהנין, מעין שלוש, מעשר וקדושת שביעית

על קדושת האכילה בישראל ועל המאכל של ארץ ישראל כתב מרן הרא"ה קוק (אורות הקדש ג, עמ' רצד-רצה):

מחשבות עמוקות וחודרות בדבר קדושת האכילה בצורתה האידיאלית ריאלית העולה למעלה מכל ערכים מוסריים מוגבלים... הוא רק נחלתן של ישראל, הרחוקים מגורלו של עשו באמרו: הלעיטני נא (בראשית כה, ל). אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוקיו... המאכל של ארץ ישראל מקדש בפנימיותו ואינו מגשם אלא בחיצוניותו.

האכילה היא צורך קיומי, ובזה האדם, יהודי או שאינו יהודי, דומה לחי ובמובן מסוים גם לצומת. עם ישראל מעניק עומק ותוכן אחר לאכילה.

ברכות הנהנין: לפני כל אכילה ובכל מקום בעולם מברכים ומודים למי שברא את פרי העץ והאדמה, למי שהוציא את הלחם מן הארץ ולמי שהכול נהיה בדברו. 'כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו נהנה מקדשי שמים... וכאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל' (ברכות לה ע"א-ע"ב). הברכה מאפשרת ומתירה לאדם ליהנות מטובו של הקב"ה. המאכל בארץ ישראל מתעלה עוד, ובמיוחד כשמדובר בתוצרת חקלאית מגידוליה של ארץ ישראל. בהקשר זה יש לראות את ההתייחסות הייחודית לתוצרת חקלאית הגדלה בארץ ישראל בשנת שמיטה בתור פסגה ביחסי האדם ומזונו הקיומי.⁷

ברכה מעין שלוש: לאחר שאוכלים פת ומאפה מחמשת מיני דגן או פירות משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל ולאחר שתיית יין, מברכים ברכה ייחודית - 'מעין שלוש', ובה אנו מבקשים: 'והעלנו לתוכה ושמחנו בבניה... ונאכל מפריה ונשבע מטובה'. אם הפירות או הגפן מגידולי ארץ ישראל, מסיימים כך: 'על הארץ ועל פירותיה... על מחיתה... ועל גפנה'. היו שערערו על הבקשה:⁸ 'ונאכל מפריה ונשבע מטובה', בטיעון: 'שאינן לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה, אלא לקיים מצוות התלויות בה'. הרב יואל סירקיס לא הסכים לכך והשיב:

הלא קדושת הארץ הנשפעת בה, מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ... ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו, ונאכל מפריה ונשבע מטובה. כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה...⁹

⁷. ראה בהרחבה: הרב עוזי קלכהיים, שירת אומה לארצה, עמ' קלה - קמג.

⁸ סמ"ק, מובא בטור אורח חיים סימן רח.

⁹ בית חדש, על הטור שם. ביטוי דומה כתב החתם סופר, חידושים לסוכה לו ע"א: 'להוציא פירותיה הקדושים'. ובמקום אחר כתב החתם סופר, חידושים לחולין קמב ע"א: 'והנה שבח א"י זבת חלב ודבש, אם שהוא כפשוטו בלי ספק מ"מ זה התואר מורה עוד קדושת הארץ ופירותיו כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם ומוסיף אהבה ודבקות בה'. על קדושת פירות ארץ ישראל היה אומר מרן הרב צבי יהודה קוק, מתוך התורה הגואלת, ד עמ' יז: 'צריך להתבונן בביטויים של גדולי ישראל. גדולי

אכן, כך ניבא ירמיהו (ב, ז): 'ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכול פריה וטובה'. כך גם אומר נחמיה (ט, לו): 'והארץ אשר נתת לאבותינו לאכול את פריה ואת טובה'.
מעשר: מגידולי ארץ ישראל יש להפריש תרומות ומעשרות ולתת לכוהנים - תרומה גדולה וללויים - מעשר ראשון. גם מעשר בהמה ניתן לכוהנים. במשך ארבע שנים במחזור של שמיטה, בשנה הראשונה, השנייה, הרביעית והחמישית, יש להפריש מעשר שני, ואת הפירות והירקות המעושרים יש לאכול בקדושה בתוך חומות ירושלים, וכך נאמר בפסוק (דברים יד, כב-כג):

עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה. ואכלת לפני ה' אלוךך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגןך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים.
אמנם, אפשר לפדות את התוצרת החקלאית בכסף ולעלות אחר כך לירושלים ולקנות בכסף (שם כו): 'בכל אשר תאוה נפשך, בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך', אך העדיפות היא לאכול את יבול הארץ.
מלבד הברכה והקדושה שיש בתוצרת הארץ, האכילה עצמה היא במקום קדוש, וכך כותבים התוספות:¹⁰

לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.
קדושת שביעית: בתוצרת חקלאית הגדלה בארץ ישראל בשנת שמיטה יש קדושה ומעלה נוספת. מותר או אף מצווה לאכול פירות שביעית בכל מקום בארץ ישראל, לא רק בתוך חומות ירושלים, אלא בכל מקום בארץ. הרב שמואל בורנשטיין, האדמו"ר מסוכטשוב (שם משמואל, ויקרא, עמ' שמז) מסביר שארץ ישראל ניתנת לנו לשנים שבין שמיטה לשמיטה לעבוד את האדמה ולשומרה:
ובשנה השביעית שבה הארץ לנותן, וכל האוכלים מפירותיה, משולחן גבוה קזכי (= זוכים לאכול משולחנו של הקב"ה), ועל כן יש קדושה בפירות שביעית... ועל כן נאסרה עבודת קרקע, ונדרש הפקר הפירות לסלק שייכות הבעלים...
הרב חיים בן עטר, 'אור החיים' הקדוש (ויקרא שם), מסביר את הפסוק:
שלא תאמר שיהיה משפטו כשאר שולחן גבוה שהכהנים זוכים בו, אלא לכם לכולכם יחד כהנים ליום ישראל... שאין גדר לאחד יותר מחבירו בפירות שביעית. הכול, עניים ועשירים, בעלי מעמד גבוה ונמוך, יכולים לאכול פירות שביעית. אדרבה, יש להדר לאכול ולשתות פירות שביעית בקדושה ולהעדיפם על פני תוצרת אחרת, ובמיוחד בעת קיום מצוות. כך כותב הרב יעקב דוד בן זאב וילובסקי, הרידב"ז (בהקדמתו לבית רידב"ז על פאת השולחן):

תורה וגדולי אמונה. וכשאמרו הרגישו מה שאמרו. הבננה קדושה! הטומאטו קדושה! וכדומה. צריך להכיר בזה, מה זה באמת סדר זרעים בארץ ישראל. ראה גם: שיחות הרב צבי יהודה, ויקרא עמ' 71-70, 288; במדבר עמ' 420-421.
10. תוס' בבא בתרא כא ע"א ד"ה כי.

אחינו בית ישראל המצפים לביאת משיחנו בבוא בידכם להחזיר השמיטה לארצנו, קנו את היין של שביעית מכל ארץ ישראל על קידוש והבדלה (כמבואר בפנים הספר), מלבד שתשתו את היין בקדושת שביעית אשר לא זכינו לזה מיום חורבן בית מקדשנו עוד תחזקו בזה את הישוב, ולא כמו שהרשעים המבלבלים את העולם אומרים שהישוב הישן מתנגד לישוב החדש. חלילה לחשוד את ישראל קדושים בזה.

בתוך הספר כתב הרידב"ז עוד (בית רידב"ז על פאת השולחן, פ"ה סעי' י):

פירות שביעית אין מוציאין אותן לחו"ל - לאחר הביעור מותר להוציאן לחו"ל... ולמכור בהבלעה עם יין של ששית ויחשוב כל הדמים על יין ששית. וכל החביות צריך לחתום שהוא יין של שביעית, וכן הסוחרים ידביקו פיתקאות על כל בקבוק שהוא יין של שביעית וימכור ביחד עם יין של שאר שנים בהבלעה. ואז יהיה מצוה על כל ישראל לקנות על יין קידוש והבדלה¹¹ וד' כוסות,¹² ועל כל כוס של ברית מילה דווקא מיין של ארץ ישראל, ויקדשו על יין של שביעית יותר מן שאר היינות.¹³

דבריו אמורים לאחר הביעור ובחוף לארץ,¹⁴ אך על פי דברי הקדמתו לספר, כך גם בארץ ישראל וגם לפני הביעור. מצוות שיש בהן יין, יש לקיימן דווקא ביין שיש בו קדושת שביעית.

בכרוז מפרוס הפסח תשמ"ח מטעם בית הדין לענייני שמיטה - קוממיות, הציבור נקרא ליטול מפירות הדר של אוצר בית הדין (קובץ מבקשי תורה, ב [תשנ"ד], עמ' תקנו):

11. הראי"ה קוק, שבת הארץ קונטרס אחרון סי' כב, כותב שאין למלא כוס הבדלה מיין של שביעית יותר ממידתו לסימן ברכה מפני שמאבד פירות שביעית. אך זאת לא סיבה שלא להבדיל ביין של שביעית. בהמשך הסתפק הראי"ה קוק על פי דברי בעל משנה ראשונה, שביעית פ"ח מ"ז, שלכתחילה אין להבדיל ביין של שביעית משום שאין הנשים רגילות לשתות ממנו, ועל ידי כך קטן מספר הראויים לשתותו. בספר קטיף שביעית, פרק סג, סעי' יט, מובא בשם הרב שאול ישראלי שאין בכך לאסור כשם שאין איסור לטעום מכוס משקה על אף שיהיו אנשים שיימנעו מלשתות ממנו. גם הרב בנימין זילבר, ברית עולם, סי' ה סעיף ג, כותב שזו חומרה יתרה שהרי דעתו לשתות את כל הכוס, וגם אפשר להחזיר חזרה לבקבוק. הרב נסים קרליץ, חוט השני, עמ' רכט, כותב שאי-שתיית הנשים הוא מנהג ואין זה נחשב שממעט משותיו.

12. הראי"ה קוק, שבת הארץ קונטרס אחרון סי' כב, שאין לשפוך מיין של שביעית כשאומרים בליל הסדר 'דצ"ך עד"ש'. הרמ"א, או"ח סי' תעג סעי' ז, מציין שמקור המנהג לשפוך מן היין הוא מן המהרי"ל. הרב מנחם מנדל כשר, הגדה שלמה, עמ' 126-127, מציין מקורות קדומים יותר. עם זאת, אין הראי"ה קוק שולל לשתות ד' כוסות מיין של שביעית, והוא מציין את ה'רושלמי', שבו כתוב שיוצאים ביין של שביעית, ויש שחלקו על דבריו. ספר שערים מצוינים בהלכה, סי' קיח ס"ק ב כתב: 'שמענו בשם איזו גדולי ארץ ישראל לדקדק שלא לשפוך בסימני דצ"ך עד"ש', אך לפיו זהו דבר מועט ואין להקפיד על כך.

13. דברים דומים לרידב"ז כותב גם הרב בנימין זילבר, ברית עולם, סי' ה סעי' ג. לפי הרב צבי כהן, פירות שביעית, עמ' תקז, דברי הרידב"ז אמורים רק על פי שיטת הרמב"ן, שיש מצווה באכילת פירות שביעית. אך אין הכרח להסביר כך. הבית רידב"ז, הל' שביעית פרק ה סעי' ו, כותב: 'בשביעית אין מצות עשה באכילתה'.

14. הרידב"ז מאריך להשיב שם לשואלים שערערו על היתרו להוציא יין מארץ ישראל לאחר זמן הביעור.

צער גדול לראות כי יש הממעטים וגם נמנעים משימוש בפירות שביעית של שומרי שביעית משיקולים של נוחיות לגבי שמירה על קדושתם לאותם שאינם נוהגים קדושה בפירות נכרים וכן משיקולי נוחיות אחרים, ולא חשים בתופעה המכאיבה כשמעדיפים את פירות הערבים ורוכליהם במקום להשתמש בפירות אחיהם גבורי כח, שהפקירו פרדסם והעמידו בספק את שכר טרחם והוצאות לאוקמי אילנא. צאו וראו כמה הכניס עצמו מרן הרידב"ז בעובי הקורה למצוא פתרונות לפירות שביעית שנשתמרו בקדושת שביעית ולפי דעת המגילת אסתר ברמב"ן יש מצוה באכילתן... אחינו היקרים! אנה נוליך את חרפתנו, והיתכן להתעלם מדברי חז"ל שאמרו להקדים את אחיך! והיתכן להרפות ח"ו גיבורי כח ששמרו על השמיטה?! ומה נענה בראות הרואים מאנשי סביבתם מאותם שלא שמרו שמיטה - את אדישות היהדות החרדית שאינה באה להשתתף איתם, ואת ההזנחה של פירות שביעית הנעזבים על העצים לרקבון, ובמקומם באים להיות ניזונים מפירות הערבים? ומה יאמרו האומרים האה! וכי אין פתרון ח"ו לשאלת השביעית.¹⁵

במה מתבטאת הקדושה בתוצרת החקלאית של השנה השביעית? כבר כתבו בעלי התוספות שיש הלכות רבות בנוגע לפירות שביעית; וזו לשונם (תוס' סוכה לט ע"א ד"ה שאין): 'אין מספר לדינים ולאיסורים שיש בפירות שביעית, שצריך לנהוג בהן קדושת שביעית, ובדומה להם, כתב הר"ש (שביעית פ"ז מ"ג): 'אין מספר לדינים ולאיסורים שאין עם הארץ בקי ואינו נזהר בהם'.¹⁶ דבריהם לא נועדו למנוע מלרכוש, למכור או לאכול תוצרת שיש בה קדושת שביעית בדרכים המותרות על פי ההלכה. דבריהם מצביעים על כך שיש אכן ללמוד את הלכות השביעית כדי לדעת איך לקיימן ולהבין את מעלתה המיוחדת של השנה הזו ומצוותיה.

15. קריאה דומה הפנו גם הרב יוסף שלום אלישיב, הרב שלמה זלמן אויערבך והרב שמואל ואזנר בכרוז שפורסם לציבור באלול תשנ"ד ליטול מיין של אוצר בית דין. אף הם ציינו את דברי הרידב"ז הללו. מופיע אצל: הרב נסים קרליץ, חוט השני, חלק א עמ' רעז.

16. הדברים הללו תואמים לדבריו המפורסמים של רבנו חיים כהן, תוס' כתובות קי ע"ב ד"ה הוא אומר לעלות: 'היה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליהרר בהם ולעמוד עליהם'. דבריו אינם עוסקים רק בקשיים שיש בפירות שביעית, אלא באופן כללי יותר, בנוגע לכל המצוות התלויות בארץ, ומסקנתו היא שכיון שכך, אין חובה לעלות לארץ כיום. הרוב המוחלט של הפוסקים דחו את דבריו. ראה: הרב יעקב זיסברג, שיטת התוספות ורבנו חיים כהן במצות ישוב ארץ ישראל, נחלת יעקב, א, עמ' 160-200. כיום בוודאי שאפשר ללמוד ולדעת. יש ספרים רבים שעוסקים במצוות התלויות בארץ, וב"ה גם רבנים ותלמידי חכמים רבים שעוסקים ומתמצאים בהלכות המצוות התלויות בארץ, ואפשר לשאול ולברר את הטעון בירור.

ג. תוצרת שאין בה חשש ערלה ויש בה קדושת שביעית

החיפוש אחר תוצרת חקלאית 'בלא חשש שביעית' הוא בריחה ונסיגה ממה שהתורה מדריכה אותנו, ובוודאי שכן לשיטת הרמב"ן. הכתוביות על תוצרת חקלאית (שכיח מאוד בקופסאות שימורים): 'ללא חשש ערלה ושביעית', מציבות את גידולי השביעית כמו פירות ערלה, שאכן אסורים ואין להם תקנה עד תום שנות הערלה, ואין הדבר כן. פירות שביעית ניתנו לאכילה או שאף נצטוונו באכילתם. לעתים האבסורד בעניין זה גדול. יש החוששים ופוחדים לאכול תוצרת חקלאית יהודית שיש בה קדושת שביעית, ובשל כך הם מעדיפים לקנות תוצרת חקלאית הגדלה בארץ ישראל בידי גויים ושומרים פירות אילו בקדושת שביעית. שמירה על קדושת שביעית בתוצרת חקלאית של גויים לא הייתה נהוגה בארץ ישראל עד לפני דור.¹⁷

היחס המיוחד לגידולי הארץ בשנה זו מרענן את הקשר של מי שאיננו חקלאי לארץ ולתוצרתה. הוא גם מחזק את ידיהם של עובדי האדמה בשנה זו ובכלל. חקלאות יהודית בארץ ישראל היא איננה רק צורך קיומי, אלא גם ערך עצמי, ועל כן יש עדיפות לתוצרת יהודית מקומית על פני יבוא מחוץ לארץ או תוצרת נכרית. אכן, 'היתר המכירה', שנהוג כבר למעלה ממאה שנה, חיזק ומחזק את החקלאות היהודית בארץ גם כן. ההיתר הוא נכון ולגיטימי על פי ההלכה, וגם כיום יש להשתמש בו (למשל: על מנת לייצא תוצרת חקלאית לחו"ל), אך אין צורך לשמור בפירות אלו קדושת שביעית, מעיקר הדין. לעומת זאת, העדפת גידולים שגדלו אצל חקלאים יהודים, שמשווקים את תוצרתם במסגרת אוצר בית דין, מזכה את האוכל מתוצרתם פעמיים: גם בשותפות בעול וחיזוק החקלאות היהודית שמוגבלת אף היא בשנה זו, שהרי לא כל המלאכות החקלאיות מותרות, וגם במצוות אכילת תוצרת שיש בה קדושת שביעית. אדרבה, שנה זו מציבה אתגר גדול יותר בהקפדה ובשמירה על הלכות שאין רגילים בהן במשך השנים; המטבח האישי של כל אחד מתקדש ומתעלה עוד; הפירות והירקות שעל השולחן הם 'משולחן גבוה', ולפי הרמב"ן, כאמור, זו אף מצווה ייחודית לאכול מגידולי שביעית, 'משולחן גבוה'.

17. כידוע, בעניין קדושת שביעית בפירות של נכרים, נחלקו הקדמונים. הרב יוסף קארו סובר שאין בהם קדושת שביעית, שו"ת אבקת רוכל סי' כד-כה; כסף משנה הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ט, ולעומתו סבר הרב משה בן יוסף טיראני, שו"ת המבי"ט, ח"א סי' יא, שיש בהם קדושת שביעית. בארץ ישראל נהגו כבית יוסף, וכך פסק מרן הראי"ה קוק, שבת הארץ, מבוא פרק יא, ושם פ"ד הכ"ט; שם פ"ה ה"א אות א הע' 2; שו"ת משפט כהן, סי' ע, ועוד; הרב שלמה זלמן אויערבך, מעדני ארץ, סי' ב; הרב צבי פסח פרנק, שו"ת הר צבי, זרעים ח"ב סי' לט; הרב שאול ישראלי, ארץ חמדה, נוספות לשער ה סי' ב; הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, ח"ג יו"ד סי' יט. החזון אי"ש, שביעית סי' ג ס"ק ת, טען שיש לנהוג כמבי"ט, ורבים נשמעים להוראתו.